

Komma igång

Marrakechfördraget för personer med läsnedsättning

En praktisk handledning för bibliotek

Komma igång

Marrakechfördraget för personer med läsnedsättning

En praktisk handledning för bibliotek

Författare

Jessica Coates
Christiane Felsmann
Teresa Hackett
Karen Keninger
Francisco Martinez Calvo
Victoria Owen
Anthea Taylor
Katya Pereyaslavska
Flora van den Berg

Redaktör

Victoria Owen

Förord

Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning ger personer med blindhet och annan läsnedsättning helt nya möjligheter att få tillgång till tryckta verk i tillgängligt format. Biblioteken spelar en nyckelroll i att främja tillgång till medier och den här handledningen är tänkt att fungera som ett stöd för den personal som arbetar med tillgängligt material för personer med läsnedsättning på bibliotek.

Som tidigare chef på avdelningen för bibliotekstjänster på CNIB (Canadian National Institute for the Blind) och före detta ordförande i IFLA:s (International Federation of Library Associations and Institutes) program för upphovsrätt och andra rättsliga frågor, gläder jag mig särskilt åt Marrakechfördraget och dess positiva inverkan på tillgången till tryckta verk för personer med blindhet och annan synnedsättning.

Den här handledningen är utformad som en FAQ (Frequently Asked Questions). Här finns svar på en del vanliga frågor och länkar till vidare läsning. Handledningen kan användas som mall för översättningar anpassade efter förutsättningar i vart och ett av de länder som antagit Marrakechfördraget. Förhoppningsvis blir de enskilda ländernas anpassade handledningar så småningom tillgängliga på IFLA:s webb.

Den här handledningen är finansierad av World Blind Union, University of Toronto, IFLA, samt Canadian Association of Research Libraries (CARL). Jag vill tacka finansierarna, mina medförfattare och alla andra som bidragit till denna handledning; vårt gemensamma arbete kan få ett stopp på den boksvält som drabbar många människor med läsnedsättning över hela världen

Victoria Owen
Chief Librarian
University of Toronto Scarborough
Toronto, Canada
March 2018

Innehåll

Förord.....	3
Sagt om <i>Komma igång</i>	6
Inledning.....	7
Viktigt att tänka på innan du börjar	8
Marrakechfördraget: grunderna.....	10
1. Vad är Marrakechfördraget?	10
2. Vad innebär Marrakechfördraget?	10
3. Vad är syftet med Marrakechfördraget?	10
4. Har biblioteken deltagit i utformandet av Marrakechfördraget?	11
5. Vilka länder har antagit Marrakechfördraget?	11
6. Vem kan dra nytta av fördraget?.....	11
Biblioteken och Marrakechfördraget.....	12
7. Hur kan Marrakechfördraget underlätta bibliotekens arbete?	12
8. Är mitt bibliotek berättigat att erbjuda tjänster inom	12
9. Är mitt bibliotek skyldigt att erbjuda tjänster inom ramen för Marrakechfördraget? 12	
10. Vad kan biblioteken göra inom ramen för Marrakechfördraget?	13
11. Vilka verk omfattas av Marrakechfördraget?	13
12. Vad menas med tillgängligt format?.....	13
13. Hur kan bibliotek dela tillgängliga medier?	14
Tjänster som erbjuder tillgängliga medier.....	15
14. Vem erbjuder tillgängliga medier och kan mitt bibliotek ta del av tjänsterna?	15
15. Var tar jag reda på mer om hur bibliotek arbetar med tillgängliga medier?.....	16
16. Hur delas information om tillgängliga medier mellan bibliotek?	16
17. Får bibliotek ta betalt för tillgängliga medier?	17
18. Måste biblioteken betala royalty?.....	17
Att arbeta med tillgängliga medier	18
19. Den digitala förlagan jag vill använda är låst, kan jag låsa upp den?.....	18
20. E-licensen medger inte att biblioteket kopierar eller sprider verket. Vad kan jag göra?.....	18
Rekommenderad läsning	19

Att skapa dokument i tillgängliga format	19
21. Var hittar jag information om hur man skapar dokument i tillgängliga format? ...	19
Andra handledningar till Marrakechavtalet	19
22. Finns det andra handledningar till Marrakechfördraget?	19
Tack	20

Sagt om *Komma igång*

"När jag läser en bok är två saker viktiga: att välja rätt bok och att läsa den väl. Det är precis vad Marrakechfördraget hjälper mig med; att öka antalet böcker tillgängliga för mig och att hitta dem på olika håll i hela världen, på den bästa möjliga platsen – biblioteket. Med denna handledning kommer bibliotek att kunna bidra till att göra Marrakechavtalets dröm blir verklighet för miljontals personer med blindhet, synskada eller annan läsnedsättning. "

Bárbara Martín

Second Vice President, European Blind Union (EBU)

Manager of the Technical Office of European Affairs of ONCE

Marrakechfördraget är ett mycket viktigt internationellt avtal för personer med läsnedsättning som länge kämpat för tillgång till böcker och information. När fördraget antagits kan biblioteksvärlden tillsammans säkerställa att personer med läsnedsättning har lika möjligheter att läsa, lära och njuta av litteratur. Denna handledning erbjuder praktiska råd för allmänna bibliotek, universitets-, special- och skolbibliotek, i hur man når detta mål såväl globalt som i det egna landet. "

Kirsi Yläne

Chair, IFLA Section, Libraries Serving Persons with Print Disabilities

Accessibility Specialist, Celia Library, Finland

Under allt för lång tid har personer med synskada och/eller annan läsnedsättning, nekats tillgång till läsning och lärande. Dessa grundläggande faktorer för vårt fulla och lika deltagande i utbildning, sysselsättning och samhället. Marrakechfördraget syftar till att undanröja de hinder som stått i vägen för vår tillgång till böcker i format som vi kan läsa och ger möjlighet att dela med oss till våra synskadade bröder och systrar i utvecklingsländer som hittills inte alls haft tillgång de få böcker som faktiskt är tillgängliga. Vi tror att Marrakechfördraget är det viktigaste framsteget för blinda och synskadade sedan konstruktionen av Braille för nästan 200 år sedan."

Penny Hartin

Chief Executive Officer

World Blind Union

Inledning

När medlemsländerna i World Intellectual Property Organization (WIPO) antog Marrakechfördraget för personer med läsnedsättning 2013 åtog de sig att undanröja legala hinder för tillgängliggörande av böcker och annat tryckt material för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning, så som dyslexi. Detta banade väg för ett slut på boksvälten¹ – det faktum att mindre än 7% av all bokutgivning² är tillgänglig globalt i ett tillgängligt format som punktskrift, ljudbok, storstil, eller digitala DAISY-format.

I september 2016, när Marrakechfördraget trädde i kraft blev detta åtagande ett faktum för de länder som skrivit under fördraget. De var nu ålagda att anpassa nationell lagstiftning i enlighet med de krav som ställts i fördraget.

Många länder har alltsedan dess arbetat intensivt med att förändra sin upphovsrätt i linje med Marrakechfördraget, antingen som part i fördraget, eller för att de inom kort ska ansluta sig till fördraget. Centralt i den förändrade lagstiftningen är att säkerställa rätten att framställa en tillgänglig kopia, och att sedan sprida den till en person med läsnedsättning eller till en institution, till exempel ett bibliotek, inom landet eller mellan länder.

Biblioteken är centrala i arbetet med detta banbrytande fördrag. Biblioteken har också en nyckelroll i att realisera fördragets intentioner. Fördraget kommer att ha enorm nytta både ekonomisk och socialt, det kommer också att förändra bibliotekens service till personer med läsnedsättning.

Det här är en praktisk handledning om hur man kan jobba med Marrakechfördraget, och hur man kan maximera nyttan av de nya rättigheterna. Handledningen vänder sig till alla typer av bibliotek oavsett storlek, från specialiserade bibliotek som redan idag arbetar med tillgängliga medier, till bibliotek som gärna vill komma igång.

I första hand vänder sig handledningen till bibliotek i länder som anslutit sig till fördraget, där den nationella lagstiftningen är anpassad efter Marrakechfördraget och biblioteken är redo att erbjuda utökad service till låntagare med läsnedsättning. Alla de bibliotek som utnyttjar fördragets fulla potential bidrar till att slutligen få ett stopp på boksvälten.

Teresa Hackett
Copyright and Libraries Programme Manager
EIFL – Electronic Information for Libraries

¹ "Det finns en global boksvält. Den är ett enormt problem. Utan böcker, tidningar och tidskrifter är människor avskurna från världen." Ur [The Marrakesh Treaty – Helping to end the global book famine. WIPO 2016](#)

² Ur [The Marrakesh Treaty – Helping to end the global book famine. WIPO 2016](#)

Viktigt att tänka på innan du börjar

- Den här handledningen förklarar vad som gäller i de länder som antagit Marrakechfördraget. I de flesta länder finns även nationell lagstiftning som bör konsulteras.
- Marrakechfördraget införlivas nu i nationell lagstiftning runt om i världen och lagarna kommer att formuleras olika i olika länder. (För att tillgängligheten ändå ska fungera smidigt över hela världen motsätter sig IFLA onödiga inskränkningar).
- Den här handledningen är en guide till de rättigheter som bör finnas i alla de länder som antagit Marrakechfördraget, det är inte en manual till den nationella lagstiftningen.
 - Vill du veta mer om hur Marrakechfördraget påverkar den svenska lagstiftningen, ta kontakt med Enheten för immaterialrätt och transporträtt på Justitiedepartementet eller läs mer på Myndigheten för tillgängliga mediers webb: https://www.mtm.se/forandringar_upphovsrattsordningen/
- Befintlig service till personer med andra funktionsnedsättningar än de som specificeras i fördraget, till exempel personer med dövhet, påverkas inte av Marrakechfördraget.³
- Den här handledningen vänder sig i första hand till bibliotek, men kan också användas av andra organisationer, eller enskilda individer, som omfattas av fördraget.
- Handledningen är skriven ur ett internationellt perspektiv och har på vissa punkter anpassats efter svenska förhållanden.
- Handledningen kan komma att uppdateras med jämna mellanrum.⁴

Användningsrättigheter: Den här handledningen är godkänd under Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell (CC BY 4.0), vilket innebär att du får kopiera, distribuera, översätta, anpassa och använda texten i kommersiellt syfte, under förutsättning att all användning sker med hänvisning till IFLA, WBU och EIFL.

³ IFLA motsätter sig införandet av nya restriktioner för service till personer med andra funktionsnedsättningar än de som specificeras i fördraget.

⁴ <https://www.ifla.org/copyright>

Förkortningar

- Förkortningar:
 - WIPO – World Intellectual Property Organization
 - IFLA – International Federation of Library Associations
 - WBU – World Blind Union
 - EIFL – Electronic Information for Libraries
 - DAISY – Digital Accessible Information System

Friskrivningsklausul

Informationen i detta dokumentet ger inte råd i juridiska frågor. IFLA tar inte på sig något ansvar för informationen och friskriver sig från alla förpliktelser gällande sådan information. Vid tvekan rådgör med juridisk expertis.

Marrakechfördraget: grunderna

1. Vad är Marrakechfördraget?

Marrakechfördraget (<http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=13169>), tillgänglig version: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=14613>) är ett internationellt fördrag som antogs 2013 av medlemsländerna i det särskilda FN-organet WIPO World Intellectual Property Organization. Fördragets fullständiga titel är *Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning.*

Marrakechfördraget är det första fördraget gällande upphovsrätt, som utgår från mänskliga rättigheter, med särskild hänvisning till FN:s konvention om mänskliga rättigheter och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (UNCRPD).

2. Vad innebär Marrakechfördraget?

För första gången finns nu ett internationellt ramverk som reglerar rätten till framställning, överföring och spridning av exemplar i tillgängligt format för personer med läsnedsättning mellan länder. Begreppet läsnedsättning omfattar i Marrakechfördraget personer med blindhet eller annan synnedsättning, personer med perceptions- eller lässvårigheter, samt personer som på grund av en fysisk funktionsnedsättning inte kan hålla eller hantera en bok, eller fokusera, eller röra ögonen.

3. Vad är syftet med Marrakechfördraget?

Syftet med Marrakechfördraget är att undanröja upphovsrättsliga hinder som begränsar möjligheten för personer med läsnedsättning att få tillgång till tryckta verk i tillgängligt format. Endast omkring 7% av hela världens bokutgivning finns i tillgängligt format. I utvecklingsländer, där 90% av alla personer med blindhet eller synnedsättning lever, är samma siffra mindre än 1%. Upphovsrättsliga hinder är en av orsakerna till bristen på tillgängliga medier – hinder som Marrakechfördraget syftar till att undanröja.

4. Har biblioteken deltagit i utformandet av Marrakechfördraget?

Ja.⁵ Först tog World Blind Union (WBU) fram ett förslag till fördrag som presenterades för medlemsstaterna i WIPO. Under mer än 5 år bistod IFLA och andra biblioteksorganisationer förhandlingarna i WIPO, senare deltog man även i den Diplomatiska konferens i Marrakech som resulterade i undertecknandet av fördraget. På det nationella planet har regeringar också inhämtat synpunkter från intresseorganisationer och biblioteksöreningar.

Just nu arbetar bibliotek runt om i världen för att maximera nyttan med fördraget och på så sätt hjälpa till att stoppa boksvälten för personer med läsnedsättning.

5. Vilka länder har antagit Marrakechfördraget?

En aktuell förteckning över länder som har antagit fördraget finns på WIPO:s webbplats: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=843.

Om ditt land har ratificerat fördraget finns ett datum i kolumnen "in force".

6. Vem kan dra nytta av fördraget?

Alla som har en läsnedsättning kan dra nytta av fördraget.

En läsnedsättning kan bero på blindhet eller annan synnedsättning, det kan bero på dyslexi, en intellektuell funktionsnedsättning eller en fysisk funktionsnedsättning. Inlärningssvårigheter till följd av en funktionsnedsättning kan i vissa fall orsaka läsnedsättning.

Funktionsnedsättningen behöver inte vara permanent.⁶ En person som exempelvis drabbas av tillfällig blindhet kan dra nytta av fördraget under den tid som blindheten varar.

Personer med andra funktionsnedsättningar än de som nämnts ovan, till exempel dövhet, omfattas inte av Marrakechfördraget (i vissa länder omfattar den nationella upphovsrätten dövhet). Personer med dövblindhet omfattas av fördraget.

⁵ World Blind Union (WBU) tog fram en första version av fördraget, den versionen omarbetades sedan under förhandlingar. WIPO:s medlemsstater Brasilien, Ecuador och Paraguay lade fram förslaget för WIPO.

⁶ WBU Guide, p. 32.

Biblioteken och Marrakechfördraget

7. Hur kan Marrakechfördraget underlätta bibliotekens arbete?

När den nationella lagstiftningen harmoniserats med fördraget förändras förutsättningarna för bibliotekens service till personer med läsnedsättning genom att:

- a. Undanröja rättsliga hinder som rör framställning och delning av verk i tillgängligt format, antalet medier som är tillgängliga för personer med läsnedsättning ökar per automatik.
- b. Sparar tid, pengar och arbetstid. Bibliotek kan samarbeta med andra bibliotek och organisationer, både nationellt och internationellt. Mycket är vunnet om en bok bara behöver tillgängliggöras en gång, istället för en gång i varje land.

8. Är mitt bibliotek berättigat att erbjuda tjänster inom ramen för Marrakechfördraget?

Alla icke vinstdrivande bibliotek och organisationer kan luta sig mot Marrakechfördraget i sitt arbete med tillgängliga medier för personer med läsnedsättning.⁷

Vinstdrivande verksamheter som fått ett särskilt uppdrag av staten att erbjuda service för personer med läsnedsättning, kan också arbeta med hänvisning till Marrakechfördraget.⁸

9. Är mitt bibliotek skyldigt att erbjuda tjänster inom ramen för Marrakechfördraget?

Marrakechfördraget tvingar inte någon att erbjuda tillgängliga medier – det *ger rätt* att framställa, sprida, importera och exportera en tillgänglig kopia.

⁷ I Marrakechfördraget kallas dessa "behöriga organ".

⁸ WBU *Guide to the Marrakesh Treaty: Facilitating Access to Books for Print-Disabled Individuals*, p. 29. WBU Guide <http://www.worldblindunion.org/English/our-work/our-priorities/Pages/WBU-Guide-to-the-Marrakesh-Treaty.aspx>.

10. Vad kan biblioteken göra inom ramen för Marrakechfördraget?

Bibliotek får tillhandahålla en tillgänglig kopia av en bok till den som har en läsnedsättning, eller till någon som agerar på uppdrag av den personen, till exempel vårdpersonal.

Biblioteken får både sprida och ta emot tillgängliga kopior. Utbyte får ske mellan bibliotek eller organisation, såväl nationellt som internationellt till länder som antagit Marrakechfördraget.

Ett bibliotek får också på egen hand framställa en tillgänglig kopia av ett verk, samt införliva det i både bestånd och katalog.

11. Vilka verk omfattas av Marrakechfördraget?

Textbaserade verk och skrifter i alla medier; tryckta böcker, e-böcker, ljudböcker, tidningar, tidskrifter, notationer och tillhörande illustrationer.

Fördraget omfattar inte bara publicerade verk, det omfattar också verk som på annat sätt offentliggjorts; digitalt lagrat material och digital förhandspublicering.

Audiovisuellt material så som film omfattas inte av fördraget, däremot omfattas textbaserat material som ingår i audiovisuellt material, till exempel ett läromedel i multimediaformat.

12. Vad menas med tillgängligt format?

Ett tillgängligt format är i detta sammanhang ett exemplar av ett verk i ett alternativt format, som ger en person med läsnedsättning tillgång till verket lika enkelt och bekvämt som en person utan läsnedsättning. Exempel på tillgängliga format är punktskrift (braille), storstil, ljud- eller talböcker; DAISY (Digital Accessible Information System) med endast ljud, samt DAISY-böcker med text och ljud, EPUB3 och LKF (sistnämnda vanligt förekommande i ryskspråkiga länder).

Vanliga dokumentformat som Word eller PDF kan i många fall tillgängliggöras på ett enkelt sätt.

13. Hur kan bibliotek dela tillgängliga medier?

I Sverige finns det digitala biblioteket Legimus som alla bibliotek kan ansluta sig till. Mer om Legimus och andra tjänster som erbjuder tillgängliga medier internationellt hittar du under fråga 14.

Internationellt finns det ingen standardlösning för att utbyta tillgängliga medier mellan bibliotek. Hur man arbetar beror på format och på användarens behov. Det beror också på mängden beställningar och på den infrastruktur som finns på de olika biblioteken för distribution av tillgängliga medier.

En förutsättning för att utbyte av medier ska fungera är att det är en okomplicerad process, särskilt viktigt är det gällande det internationella utbytet. Online-plattformar som Dropbox (<https://www.dropbox.com/h>) är ett exempel på hur bibliotek kan dela länkar till medier.

Tjänster som erbjuder tillgängliga medier

14. Vem erbjuder tillgängliga medier och kan mitt bibliotek ta del av tjänsterna?

I Sverige ansvarar staten, genom Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, för produktion och spridning av tillgängliga medier. Regionbiblioteken ansvarar för regional service och information. Folkbibliotek, skolbibliotek och högskolebibliotek ansvarar för utlåning till personer med läsnedsättning, antingen genom att skapa personliga konton till sina användare i tjänsten Legimus eller genom att ladda ner talböcker och låna ut dem via biblioteket.

MTM har ett register över bibliotek som arbetar i Legimus och berättigade användare som lånar böcker ur Legimus. Alla användare i Legimus får godkänna ett avtal vid registrering för att säkerställa att de inte distribuerar talböcker till andra och har kännedom om gällande regler.

När bibliotek ansöker efter konton för att arbeta med Legimus och utlån av våra talböcker ställer vi krav på att:

- endast bibliotek i Sverige som är bemannade och har en fungerande låneverksamhet kan ansöka
- bibliotekskontot gäller biblioteket, inte arbetsplatsen eller enskilda medarbetare
- personalen ska ha kunskap om vad som gäller upphovsrättsligt vid hanteringen av talböcker och vem som får låna dem

Detta för att säkerställa att hanteringen av tillgängliga medier lever upp till gällande lagstiftning.

På MTM:s webb kan du läsa mer om hur den svenska talboksmodellen fungerar: <https://www.mtm.se/om-oss/uppdrag-och-lagar/den-svenska-talboksmodellen/>

Talböcker och punktskriftsböcker hittar du i det digitala biblioteket Legimus: <http://www.legimus.se/>

MTM är också medlemmar i det internationella arbetet med Accessible Books Consortium Global Book Service, en tjänst som underlättar utbyte av tillgängliga medier mellan länder. (<http://www.accessiblebooksconsortium.org/portal/en/index.html>).

Internationellt finns även andra tjänster för tillgängliga medier, flera av dem vänder sig direkt till användarna. Vill du veta mer om hur de fungerar, läs mer på deras respektive websidor:

Bookshare (<https://www.bookshare.org/cms/>).

Hathi Trust (<https://www.hathitrust.org/accessibility>).

Internet Archive (<https://archive.org/details/librivoxaudio>).

15. Var tar jag reda på mer om hur bibliotek arbetar med tillgängliga medier?

MTM har ett nationellt uppdrag att tillsammans med bibliotek i landet se till att personer med läsnedsättning får tillgång till böcker och information i det format som passar dem. Information om hur tillgängliga medier produceras och distribueras i Sverige hittar du på MTM:s webb: <https://www.mtm.se/>

Internationellt finns flera organisationer som driver frågan om tillgängliga medier. IFLA:s sektioner *Libraries Serving Persons with Print Disabilities* (<https://www.ifla.org/lpd>) och *Library Services to People with Special Needs* (<https://www.ifla.org/lsn>) kan hjälpa till att hitta bibliotek internationellt för eventuella samarbeten. Vill du komma i kontakt med nationalbibliotek i andra länder, gå till IFLA:s sektion för Nationalbibliotek (<https://www.ifla.org/national-libraries>).

WIPO har sammanställt en förteckning över bibliotek över hela världen som tillhandahåller tillgängliga medier för personer med syn- och läsnedsättning. (<http://www.accessiblebooksconsortium.org/sources/en/>).

Andra källor till information är biblioteksföreningar, universitet, och intresseorganisationer, bland annat the *World Blind Union* (www.worldblindunion.org), och organisationen *International Dyslexi Association* (<https://dyslexiaida.org/>)

16. Hur delas information om tillgängliga medier mellan bibliotek?

En av de viktigaste frågorna i arbetet med Marrakechfördraget har varit upprättandet av ett globalt bibliotek för tillgängliga medier. Genom att biblioteken delar med sig av information om tillgängliga medier till andra bibliotek i världen sparas resurser i form av både tid och pengar.

Genom att lägga in specifika metadata i katalogposterna enligt internationella katalogiseringsregler skapas förutsättningar för delning mellan bibliotek. Det kan handla om metadata som format, version, filstorlek etc.,

Bibliotek kan också ansluta sig till en samkatalog för tillgängliga medier. I Sverige är den katalogen det digitala biblioteket Legimus. För mer information om Legimus läs mer på MTM:s webbplats: <https://www.mtm.se/produkter-och-tjanster/legimus-se/>

17. Får bibliotek ta betalt för tillgängliga medier?

För att ett bibliotek eller en organisation ska omfattas av Marrakechfördraget måste all verksamhet som rör tillgänglighet vara icke-vinstdrivande. I vissa länder kan bibliotek ta ut en ersättning för kostnader som rör produktion och distribution.

I Sverige säger bibliotekslagen att allmänheten, via folkbiblioteken, ska få låna, eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform. Vid frågor ta kontakt med juridisk expertis.

18. Måste biblioteken betala royalty?

Enligt Marrakechfördraget avgör varje enskilt land om upphovsägare ska ersättas när en tillgänglig kopia framställs.⁹

I Sverige har upphovsmannen rätt till ersättning när bibliotek och organisationer sprider exemplar av verk till personer med läsnedsättning på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket. I Sverige betalas ersättning ut av ALIS (Administration av litterära rättigheter i Sverige) www.alis.org

⁹ IFLA motsätter sig royalties på verk i alternative format.

Att arbeta med tillgängliga medier

19. Den digitala förlagan jag vill använda är låst, kan jag låsa upp den?

De länder som ansluter sig till Marrakechfördraget är skyldiga att se till så att DRM (Digital Restrictions Management) eller liknande tekniker inte hindrar personer med läsnedsättning att få tillgång till tillgängliga medier. Fördraget specificerar inte hur detta ska formuleras i nationell lagstiftning.

De flesta länder har bestämt att ett digitalt lås eller motsvarande, som hindrar framställning av ett tillgängligt medium, ska kunna lagligen avlägsnas. Men exakt hur lagstiftningen kring detta är utformad skiljer sig från land till land. Rådfråga en juridiskt sakkunnig om du behöver veta mer om lagstiftningen rörande låsta medier.

20. E-licensen medger inte att biblioteket kopierar eller sprider verket. Vad kan jag göra?

EU:s medlemsstater har kommit överens om att undantagen i upphovsrätten inte ska kunna åsidosättas av en licens. I Sverige har man beslutat att alla avtalsvillkor som syftar till att på något sätt förhindra eller begränsa användarnas rätt till tillgängliga medier är ogiltiga. Detta gäller till exempel för avtalsvillkor i licensavtal som innebär att exemplar inte får framställas till förmån för personer med syn- eller annan läsnedsättning.

Marrakechfördraget i sig säger ingenting om licenser i relation till undantag i upphovsrätten. Generellt är det licensavtalets allmänna villkor som gäller i EU, men i Sverige kan alltså inte avtalen åsidosätta undantagen i upphovsrätten.

Rekommenderad läsning

Att skapa dokument i tillgängliga format

21. Var hittar jag information om hur man skapar dokument i tillgängliga format?

Bookshare har tagit fram en handledning som du hittar här:

<https://benetech.org/about/resources/>.

DAISY-konsortiet har fler verktyg här:

<http://www.daisy.org/tools/production>.

Andra handledningar till Marrakechavtalet

22. Finns det andra handledningar till Marrakechfördraget?

Ja, EIFL tagit fram en handledning för bibliotek:

<http://www.eifl.net/resources/marrakesh-treaty-eifl-handledning-libraries-english>

World Blind Union har tagit fram en handledning kring det juridiska ramverket för Marrakechfördraget.

<http://www.worldblindunion.org/English/our-work/our-priorities/Pages/WBU-Handledning-to-the-Marrakesh-Treaty.aspx>

(e-version) [WBU handledning](#)

FN:s utvecklingsprogram UNDP (United Nations Development Programme) har tagit fram en handledning med titeln *Our Right to Knowledge* som också finns i tillgängliga format; elektronisk punktskrift, DAISY, och ljud (MP3):

http://www.asia-pacific.undp.org/content/rbap/en/home/library/democratic_governance/hiv_aids/our-right-to-knowledge--legal-reviews-for-the-ratification-of-th.html

Tack

Tack till alla som bidragit till den här handledningen:

Ingvild Aanensen

Diego Anthoos

Jonathan Band

Saskia Boets

Vincent Bonnet

Donna Bourne-Tyson

Chris Corrigan

Jim Fruchterman

Sarah Guay

Susan Haigh

Penny Hartin

Nina Kassis Adamo

Hiroshi Kawamura

Dick Kawooya

Lina Kouzi

Koen Krikhaar

Kari Kummeneje

Patricia LaCivita

Jelena Lešaja

Mike L. Marlia

Ariadna Matas

Bárbara Martin Muñoz

Denise Nicholson

Kristina Passad

Geert Ruebens

Winston Tabb

Brad Turner

Pentti Vattulainen

Lisa Wadors

Nancy Weiss

Stephen Wyber

Zhang Xuechan

Ma Yan

Kirsi Yläanne

Yasmine Youssef

Sha Yunke